

TAST LURT

Praktisk og pedagogisk bruk av funksjoner i MS-Word 2003

En lærerveiledning

Hedda Ekstrøm
Frank Hansen
Einar Landmark
Ragna B. Langlo
Turid Utgård

Tast lurt

Statped skriftserie nr. 64.
ISBN 978-92725-09-2
Pris: Kr. 130,-

Oddhild Godøy
May Britt Monsrud

Spesialpedagogisk
leseopplæring
- en veileder

Spesialpedagogisk leseopplæring - en veileder

Pris: kr.150,-

Språk- veilederen

Språkveilederen + DVD

Pris: kr 490,-
Pris kun DVD: kr 179,-

Bøkene kan bestilles på E-post til:
judith.brenn@statped.no

**Bredtvet
kompetansesenter**

Statlig spesialpedagogisk støttesystem

Pedagogisk-psykologiske tjenester på nett

Innovasjoner med praktisk aksjonsforskning som utgangspunkt

Av Oddbjørn Knutsen

Dette kapitlet omhandler et pågående aksjonsforskningsprosjekt ved to PPT-kontor og planlagt oppstart i to prosjektskoler på Helgeland. Formålet med prosjektet er å gjøre PP-tjenesten enda mer tilgjengelig for skolene. Dette ønsker en nå å finne ut av gjennom et prosjekt som innebærer utprøving av pedagogisk-psykologisk veiledning via Internett overfor utvalgte prosjektskoler på Helgeland. Prosjektet ledes og koordineres av ei prosjektgruppe som består av to PP-rådgivere fra PP-tjenesten og en forsker fra høgskole. Deltakerne i prosjektgruppa fungerer også som veiledere overfor prosjektskolene. Prosjektet følger et proaktivt aksjonsforskningsdesign, og er igangsatt ved to PPT-kontor, og vil i nærmeste framtid bli iverksatt i to prosjektskoler. Det vil bli gjennomført en forskningsbasert underveisevaluering og sluttevaluering.

Oddbjørn Knutsen, Førstelektor. MEd og Cand. Ed, embetseksamen i spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo, 2001 og Mastergraden i spesialpedagogikk ved Høgskolen i Bodø, 2005. I perioden 2000-2003 var Knutsen dekan for de flerårige profesjonsutdanningene ved Høgskolen i Nesna, nå som førstelektor ved samme høgskole. Forskningsarbeidet hans har i særlig grad vært knyttet til fagområdene barns språkutvikling og mobbing i skolen.

INTRODUKSJON

Prosjektet "Pedagogisk-psykologisk veiledning på nett", er knyttet til et av delprosjektene i PVG-prosjektet (Praksisrettet Veiledning i Grunnopplæringen). Dette dreier seg om å prøve ut og vinne erfaringer med hva slags oppgaver og tjenester nettbasert pedagogisk-psykologisk veiledning kan ivareta ved to PPT-kontor på Helgeland. Aktuelle oppgaver i denne sammenhengen vil være veiledning og råd-

giving overfor lærerne i de deltakende prosjektskolene, spredning av kunnskap, referanse til steder lærere og andre finner informasjon, samt avklaring av rettigheter. En digital tjeneste vil kunne gi økt veiledning fra PP-tjenesten. Dette vil i særlig grad være nyttig for skoler med lang geografisk avstand til PPT-kontoret.

Aksjonen er iverksatt ved PPT-Rana og ved PPT-Ytre Helgeland. Deretter iverksettes aksjonen ved ei utvalgt

prosjektskole fra hvert PPT-distrikt. Prosjektstarten ved prosjektskolene initieres via de to deltakende PPT-kontorene. Dermed kan prosjektet karakteriseres som en "aksjonskjede" fra høgskole via PPT og inn i prosjektskolene. Valg av ei slik tilnærming begrunnes ut i fra to forhold: For det første viser evalueringa av det nasjonale kompetanseutviklingsprosjektet SAMTAK (2000 - 2003) at prosjektarbeid ute i skolene, gjennomført av PP-

tjenesten selv, ser ut til å ha størst effekt (Befring, Lie, Olsen og Tharaldsen 2003). Dette skyldes at det vil være en sammenheng mellom forebygging og systemarbeid på den ene siden, og vurderingsarbeid og vanskeområder på den andre siden. I tillegg viser evalueringa av SAMTAK at lokalt utviklingsarbeid i forhold til spesialpedagogisk virksomhet, har størst effekt når PP-tjenesten tar initiativ til dette.

Formål og delmål

Den overordnede målsettinga med prosjektet er å få erfaringer med om pedagogisk-psykologisk veiledning over nett kan være et faglig og funksjonelt supplement til den tradisjonelle veiledningen som PPT gir. Delmålene er:

- å få erfaring som kan vise om denne tjenesten kan bidra til å bedre lærernes faglige kompetanse, trygghet og trivsel i arbeidssituasjonen
- å bidra til å fremme lærernes helse gjennom en givende og utviklende yrkesutøvelse
- å vurdere om denne nettbaserte tjenesten fungerer som kommunikasjonsforum for veiledning i forhold til spesialundervisning i skolen
- å vurdere hva som kreves av tilrettelegging, informasjon, kompetanseheving og elektronisk infra-

struktur for at en slik tjeneste skal fungere etter intensjonen

DESIGN OG METODE

I følge Tiller (2006) kjenntegnes aksjonsforskning av at forskeren deltar aktivt i forhold til endringer i feltet som studerer. Forskeren skal ikke bare være en medarbeider, men skal også være den som har ansvar for den skriftlige dokumentasjonen gjennom bruk av vitenskapelige metoder når aksjonen skal evalueres. Schmuck (2006) sier at aksjonsforskning kan ta utgangspunkt i studier av sin egen situasjon, kvalitetene i egne arbeidsprosesser og hvilke resultatene som kommer ut av dette. Deretter iverksetter en tiltak for å utvikle sin egen profesjonelle vurderingsevne, og for å få innsikt i hvordan en kan nå målene.

Et proaktivt aksjonsforskningsdesign

Prosjektet vil følge et proaktivt aksjonsforskningsdesign (Schmuck 2006), og tar utgangspunkt i Sjøvolls tilpassede modell (2006). De ulike fasene vil i sine forløp kunne karakteriseres som sirkulære, der de ulike komponentene gjentas. Dette mener jeg illustrerer hvordan en ved behov vil kunne gå tilbake til tidligere faser, for å skaffe seg et tilstrekkelig grunnlag for å sikre prosessens videre gjennom aksjonens sykliske bevegelser.

Se fig. 1. Oversikten øverst på neste side viser det proaktive forskningsdesignet i prosjektet.

De ulike aktørene i prosjektet

Arbeidet i prosjektet koordineres og ledes av ei prosjektgruppe sammensatt av delprosjektansvarlig fra Høgskolen i Nesna og en prosjektmedarbeider fra hvert av de to deltakende PPT-kontorene. Det er også meningen på sikt å utvide virksomheten ved PPT-kontorene, gjennom at flere PPT-ansatte tar i bruk nettveiledning som et supplement til den øvrige kontakten med skolene. I tillegg ønsker vi at alle lærerne ved projektskolene skal delta for å prøve ut den nettbaserte PP-tjenesten. Rektor vil ha en sentral rolle i å legge til rette for deltakelse ved den enkelte projektskolen. På samme måte vil PPT-lederne ved begge PPT-kontor ha et ansvar gjennom å legge til rette for at flest mulig kan delta aktivt i prosjektet.

FORBEREDENDE ARBEID

Det ble brukt en del tid på det forberedende arbeidet i fase 1, og det har så langt vært gjennomført i alt fem møter. Temaene som har vært diskutert i disse møtene var følgende:

- *Hvordan få i gang prosjektet ved utvalgte projektskoler*

Fig.1. Vårt proaktive aksjonsforskningsdesign.

Fase 1 Startfase	Fase 2 Aksjon Ny praksis	Fase 3 Innhente data	Fase 4 Evaluere	Fase 5 Justere praksis
Idé Planlegging. Avklare prosjektskoler	Iverksetting	Samle data Tolke data	Reflektere over løsninger	Finjustere tiltak for å sikre mål- oppnåelse
Prosjektgruppa: Orientering om prosjektet ved PPT og i pro- sjektskolene. Registrering på Lærerforum	Prosjektgruppa: Fagteam for opp- følging av aksjo- nen i PPT og i projektskoler Nettveiledning	Prosjektgruppa: Metodedrøftinger Intervjuguide Analyse Nettveiledning	Prosjektgruppa: Drøfte resulta- tene fra datainn- samling og ana- lyse Forskningsresult- atet danner grunnlag for en- dringer Nettveiledning	Prosjektgruppa: Drøfte justering- er av tiltak ved PPT og i pro- sjekt-skolene som resultat av eva- lueringa for å kunne nå pro- sjekt-målene Nettveiledning
Prosjektlærere Delta i orientering om PVG og om Lærerforum.	Prosjektlærere Bruke nettbasert veiledning. Send case/- problemstillinger til PPT-rådgiver. Føre ukelogg.	Prosjektlærere Delta i intervjuer som informanter.	Prosjektlærere Bruke nettbasert veiledning. Send case/problemstillinger til PPT-rådgiver. Føre ukelogg.	Prosjektlærere Eventuelle endringer i skolen og i praksis
Refleksjon	Utprøving	Tradisjonell forskning	Refleksjon / kriterier	Spredning Organisasjonslæring
	Artikler	Intervju		Artikler

- *Utarbeidelse av elektronisk informasjon til projektskolene*
- *Sikring av den gode innovasjonen*
- *Kriterier for valg av PVG-pilotskoler på Helgeland*
- *Prosjektgruppas rolle og ansvar*
- *Dataplattformene "It's Learning" og "Lærerforum"*
- *Aktiviteter under første skolebesøk*

Prosjektet ble så presentert for lærerne med instruksjoner og registrering som brukere. I tillegg underskrives en "partnerskapsavtale" mellom PPT-kontorene og projektskolene for prosjektperioden. Et avgrenset utvalg lærere ved skolene knyttes direkte til den nettbaserte veiledningen fra PPT i prosjektperioden, og hver "prosjektlærer" fører ukelogg for nettveiledningen.

TEORETISK REFERANSE

Gjennom å ta i bruk veiledning via nett i kombinasjon med direkte veiledning og kontakt, vil læringsprosessen hos alle aktørene i stor grad følge prinsippene for "blended learning". Dette samsvarer med synet til Heinze og Procter (2004), som har definert "blended learning" som læring gjennom å ta i bruk effektive kombinasjoner av ulike undervisningsformer og medier. Selve aksjonsfors-

kningsdesignet representerer et forløp som også samsvarer med læringsprosessen innen blended learning. Bersin (2004) beskriver denne prosessen som et forløp over fire trinn. I det første trinnet identifiseres utfordringene i tilknytning til den ønskede læreprosessen. I det andre trinnet defineres aktørene, læreplanen utarbeides og det utvikles en strategi (metode) for å kunne måle effekter av tiltakene. I det tredje trinnet iverettes prosessen (implementering). I det fjerde trinnet foregår gjennomføringen og resultatmålinger og det nyttes underveisevaluering og/eller sluttevaluering.

Sosialkonstruktivisme

Kunnskap blir "konstruert" gjennom sosialt samspill i et miljø blir særlig fremhevet av Vygotsky (Jerlang og Ringsted 2000). Det viktigste redskapet i læreprosessen vil være språket, som kan betegnes som et "mentalt redskap" i kunnskapskonstruksjonen. Det vil da være nettopp i den "verbal-elektroniske" samhandlingen og i oppfølgingsmøtene mellom den enkelte lærer i prosjektet og de eksterne veilederne, at den nye kunnskapen utvikles omkring de fenomener og problemstillinger som berøres. Disse dialogene mellom veileder fra høyskole, veilederne fra PPT og den enkelte lærer, vil kunne danne grunnlag for en ny og bedre kunnskap om forhold knyttet til undervisning generelt og til spesial-

undervisninga spesielt, og mer kunnskap om læringsprosesser hos de enkelte elevene. I tillegg vil gevinstene av dette kunne være en bedre systemforståelse i forhold til tilrettelegging av et godt læringsmiljø ved skolen. Samtidig som disse prosessene er med på å utvikle den enkelte lærers pedagogiske ferdighet, vil også veilederne (mentorene) være inne i en læringsprosess. Sosialkonstruktivisme handler jo nettopp om kunnskapskonstruksjon og kunnskapsutvikling gjennom det sosiale samspillet, i dette tilfellet mellom veilederne og de enkelte lærerne i prosjektet.

De deltakende prosjektskolene er i dag tilknyttet og bruker læringsplattformen "It's learning", mens PVG-prosjektet benytter læringsplattformen "Lærerforum" (www.laererforum.net). It's learning vil bli benyttet i en overgangsperiode, der en under veis vil ta sikte på å gå over til Lærerforum. Dette vil ikke utløse behov for ekstra budsjettmidler. Utfordringen i prosjektet blir å kunne "operere" med taushetsbelagt materiale via datanettet, og samtidig sikre at alle parter ivaretar taushetsplikten. Dette forutsetter muligheter for å kunne bruke lukket forum inne på begge læringsplattformene. Det er gjennomført drøftinger med prosjektledelsen i PVG-prosjektet for å få etablert et lukket forum inne på læringsplattformen "Lærerforum". Dette er noe som vil bli nærmere konkretisert etter at prosjektet er kommet i gang ved prosjektskolene.

PROBLEMSTILLINGER SOM GRUNNLAG FOR PROSESEVALUERINGA

De overordnede problemstillingene for underveisevalueringa er:

- 1) *Hvilke muligheter og utfordringer vil PP-tjeneste på nett kunne innebære for PP-tjenesten?*
- 2) *Vil en gjennom å utnytte datanettet som et kommunikasjonsmiddel, kunne øke tilgjengeligheten til pedagogisk-psykologisk rådgivning?*

Disse overordnede problemstillingene genererer en rekke nye spørsmål i forhold til aksjonen i PP-tjenesten og i den enkelte prosjektskolen. Det vil være viktig å belyse om det i utgangspunktet forelå noe behov for nettbasert veiledning. I tillegg blir aktuelt å finne ut hvordan de ulike deltakerne har oppfattet og forstått målsettingene med prosjektet, og hvordan de har opplevd organiseringen og ledelsen. Å få vite noe om hvordan samarbeidet og samspillet mellom alle aktørene har vært vil også være viktig, fordi dette vil kunne si noe om prosessene underveis. Prosjektet forutsetter jo at deltakerne både har tilgang på Internett og at de kan samhandle via nettet, og det vil være viktig å finne ut om disse betingelsene er til stede. Det vil også være aktuelt å finne ut om prosjektet har hatt betydning for deltakernes yrkesrolle, og om de har opplevd egen kompetanseutvikling.

Prosessvalueringa – en kvalitativ casestudie

Evalueringa vil være en kvalitativ casestudie. Borg og Gall (1989) mener case-studier egner seg når en gjennomfører undersøkelser av en enkelt person, av en gruppe eller et fenomen. Patton (1990) mener at case-studier er særlig nyttige når det er behov for å forstå enkeltmennesker eller spesielle situasjoner. Case-studier kan være verdifulle når målene for evaluering er å få fram særskilte variasjoner fra en situasjon til en annen. Dette innebærer også å kunne lære noe om hvordan tiltak eller programmer skal kunne forbedres, gjennom å undersøke hva som har fungert bra eller hvilke feil som er gjort. De ulike variablene eller kategoriene i en planlagt aksjon kan ofte være vanskelige å se atskilt i fra den virkelige situasjonen hos de deltakende instansene. Yin (1989) mener imidlertid at casestudier passer godt, dersom det er vanskelig å skille variablene i aktivitetene fra konteksten.

Borg og Gall (1989) anbefaler kvalitativt intervju som metode for innsamling av data ved casestudier, når en skal prøve å finne ut hvilke erfaringer og tanker aktørene har om sin deltakelse i prosjekter, programmer m.v. I tillegg finner jeg også støttes for dette hos Patton (1990), som mener at en ikke kan observere tanker, følelser, intensjoner og perspektiver hos andre mennesker. Vi må

derfor spørre dem og få dem til å fortelle. Kvale (1997) fremhever også at det kvalitative forskningsintervjuet har som mål å prøve å forstå verden ut i fra informantens side, og avdekke deres opplevelser. Jeg vil i hovedsak gjennomføre en-til-en intervjuer. Det kan også bli aktuelt å gjennomføre gruppeintervju som et supplement og et korrektiv til de individuelle intervjuene, eller for å få til utdypning av aktuelle data som kan genereres gjennom gode gruppeprosesser. Gruppeintervju vil for eksempel kunne benyttes i forhold til evalueringa av organisatoriske forhold.

Etikk i aksjonsforskning

Aksjonsforskning innebærer å forske i feltet. Forskerens rolle innebærer både observerende og deltakende posisjoner, noe som vil være en stor utfordring i seg selv og i forhold til de ulike situasjoner som kan oppstå. Forskeren må da inneha både handlingskompetanse i forhold til situasjonsbestemte utfordringer, samt kunne innse når et ikke er mulig å fortsette feltvirksomheten. Dette krever et kyndig forskerblikk og relevante etiske og faglige refleksjoner. Det innebærer et stort etisk ansvar å gå inn i forskningsfeltet og forske "bak fasaden" for så å dukke fram igjen for å vise fram de funnene som en har gjort (Tiller 2006). Rapporter som skrives fra forskningen kan både

være til gunst og ugunst for de aktørene som forskeren har samhandlet med og som har gitt de data som forskeren i ettertid skal analysere og formidle resultater i fra. En god praksis kan derfor være å la de som berøres få lese i gjennom det forskeren har skrevet, før dette publiseres. Dette gir dem muligheter for å kunne uttale seg om både form og innhold. Schmuck (2006) mener at det etiske nivået i aksjonsforskning må ligge høyere enn det vil gjøre for den tradisjonelle forskningen. Dette skyldes for det første at det overordnede målet er kontinuerlig utvikling av systemet og at aktørene skal ha fordel av dette, og ikke bli skadelidende. For det andre vil aksjonsforskningen gjennomføres i sosiale miljøer. Risikoen for å forrykke gode relasjoner, og å måtte gjennomføre nødvendige endringer i de posisjoner aktørene hadde i utgangspunktet, vil alltid være til stede når praksis endres.

OPPSUMMERING

Evalueringer viser at når det er avsatt for liten tid til innledende og forberedende diskusjoner og prosesser i de organisasjonene som har deltatt i utviklingsarbeid, kan hemme implementering av programmer og aksjoner (Knutsen 2005). Derfor har prosjektgruppa prioritert å bruke tid på det forberedende arbeidet, både i gruppa, ved PPT-kontorene og i prosjektskolene.

Orientering om prosjektet er allerede gjennomført blant de ansatte ved PPT Ytre Helgeland, og vil i løpet av november bli gjennomført ved PPT Rana. I desember iverksettes aksjonen ved PPT Ytre Helgeland og i ei prosjektskole som er tilnyttet dette PPT-kontoret, og i januar ved PPT Rana og i ei prosjektskole som er tilknyttet dette PPT-kontoret.

Underveisevalueringa iverksettes blant utvalgte informanter ved PPT-kontorene og i prosjektskolene i mars-april 2008. Resultatet vil danne grunnlag for eventuelle justeringer av de iverksatte tiltakene. Denne delen av aksjonen vil bli presentert i en ny artikkel i løpet av høsten 2008.

Det vil bli gjennomført ei sluttevaluering ved bruk av en survey-undersøkelse høsten 2008. Intensjonen er å kunne presentere resultatet av denne undersøkelsen i en egenartikkel.

REFERANSER

- Befring, E. (1992): *Forskningsmetode og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Befring, O., Lie, T., Nesvåg, S., Olsen, E. og Tharaldsen J. (2003): *På fruktene skal treet kjennes – Evaluering av SAMTAK*. Rapport RF – 2003/028 Stavanger: Rogalandsforskning.
- Bersin, J. (2004): *The Blended Learning Handbook: Best Practices, Proven Methodologies, and Lessons Learned*. Pfeiffer Wiley.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. (5th edition 1989): *Educational Research. An Introduction*. New York: Langman Inc.
- Heinze, A. and C. Procter (2006): *Reflections on the Use of Blended Learning. Education in a Changing Environment conference proceedings*. University of Salford. Salford.
- Jerlang E. og Ringsted S (2000): *Den kulturhistoriske skole: Vygotskij, Leontjew, Elkonin*. I: Jerlang, Espen (red) (3. utgave, 2000): *Utviklingspsykologiske teorier*. København: Nordisk Forlag A/S.
- Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Knutsen, Oddbjørn (2005): *Evaluering av arbeidet mot mobbing i fædeltskolen*. Samlet rapport. Skriftserien nr. 65. Nesna: Høgskolen i Nesna.
- Merriam, S. B (1994): *Fallstudien som forskningsmetode*. Lund: Studentlitteratur.
- Patton, M. Q. (2nd. edition 1990): *Qualitative Evaluation and Research Methods*. London: Sage Publications.
- Schmuck, R. A. (2nd edition 2006): *Practical Action Research for change*. California USA: Corwin Press, Inc.
- Sjøvoll, J. (2006): Forelesninger på aksjonsforskningskurs. 27.-28.02.2007. Bodø.
- Skogen, K. (2004): *Innovasjon i skolen. Kvalitetsutvikling og kompetanseheving*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tiller, T. (2. utgave 2006) : *Aksjonslæreing – forskende partnerskap i skolen. Motoren i det nye læringsløftet*. Kristiansand S: Høyskoleforlaget AS.
- Yin, R. (1989): *Case study research. Design and methods*. London: Sage Publications.

Oddbjørn Knutsen

Høgskolen i Nesna
8700 Nesna

E-post: ok@hinesna.no